

Educatie in de kinderopvang

28 september 2023

Wetenschap ontmoet praktijk
Expertisecentrum Kinderopvang

Door: Annerieke Boland

HOGESCHOOL
!pabo

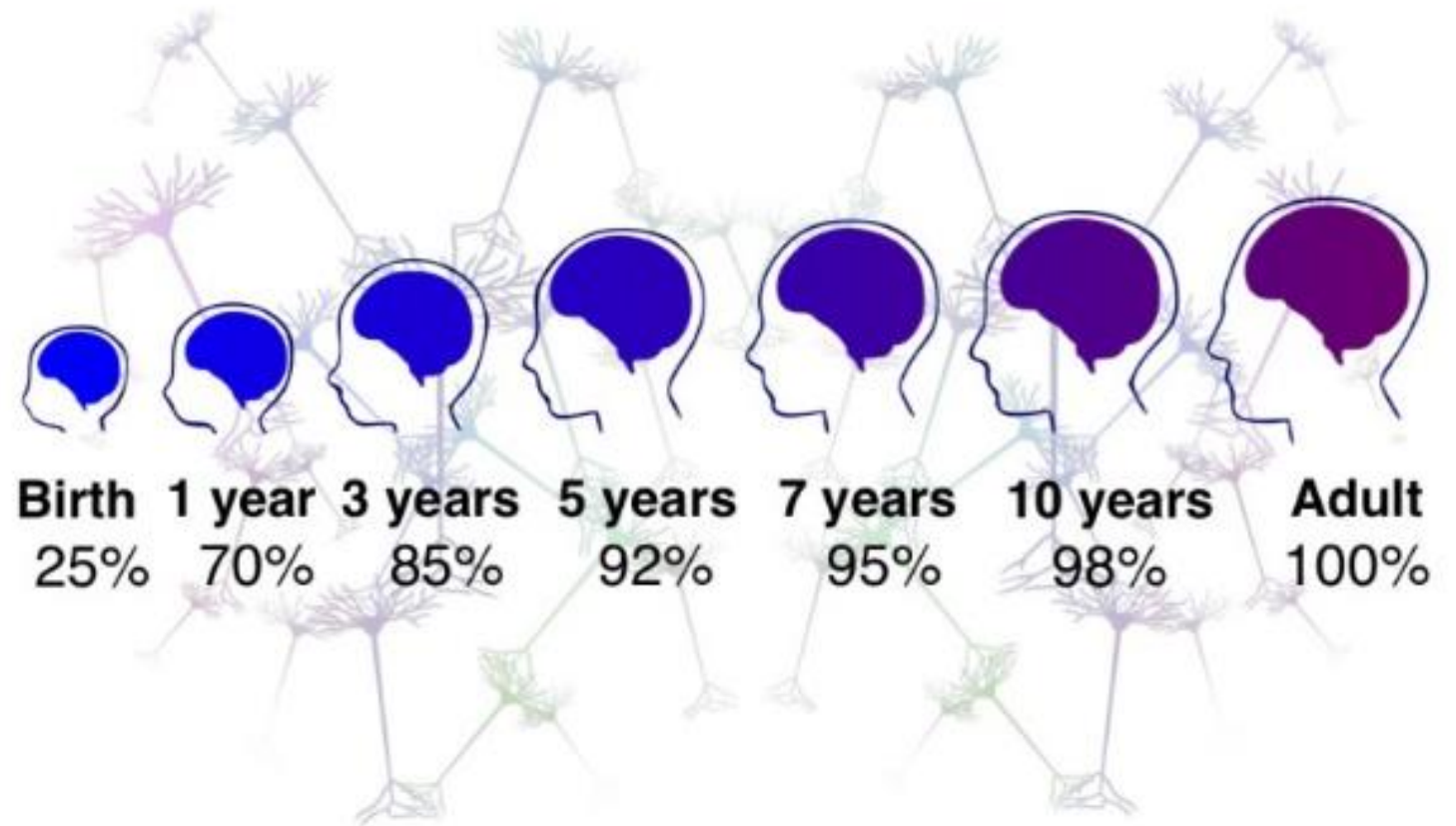
Specialisten rondom het jonge kind zeggen: heb vertrouwen in het natuurlijke proces.

Vroeg leren funest voor ontwikkeling jong kind

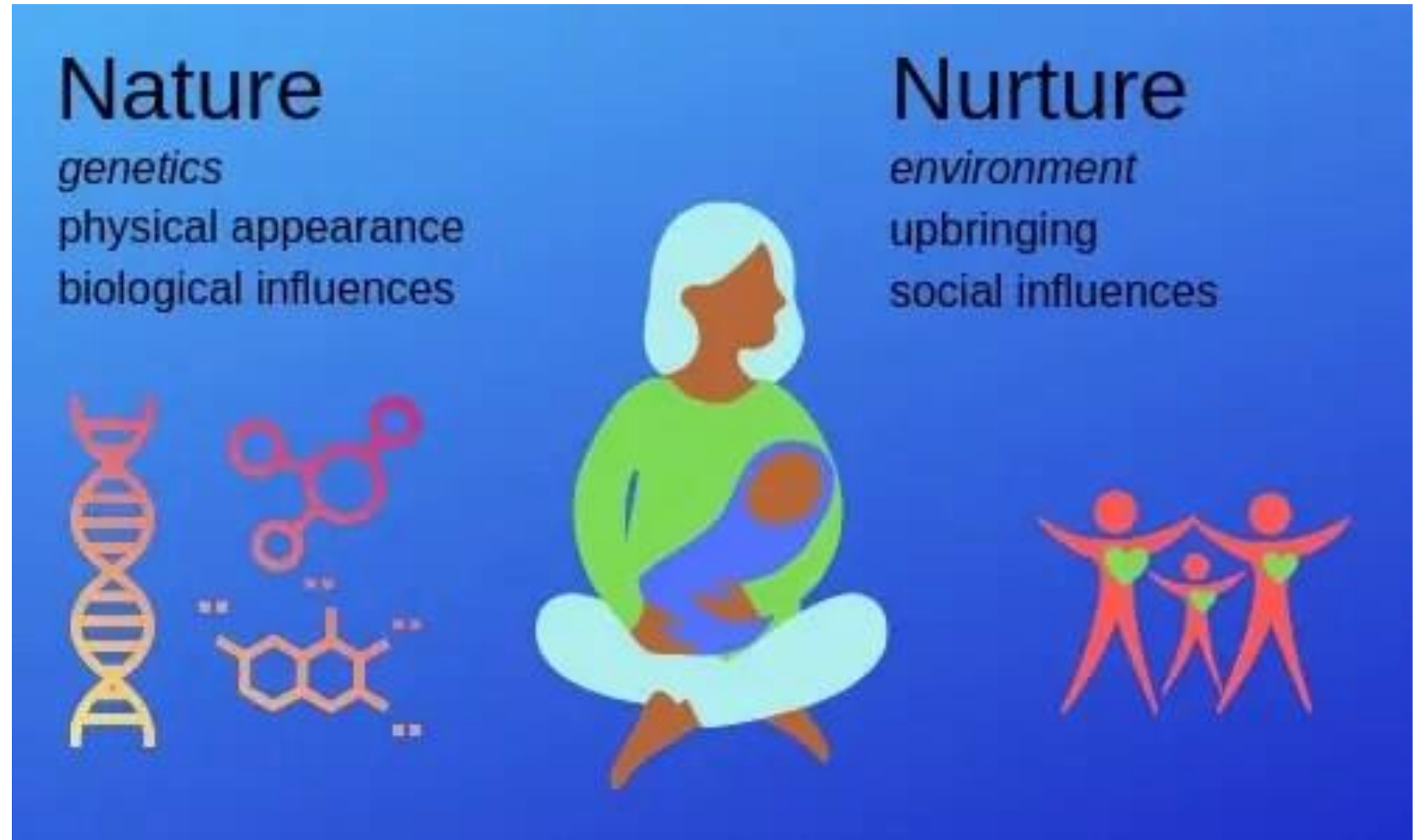
Wat is het 'natuurlijke' proces?

Biologie ....

Wat is het 'natuurlijke' proces?

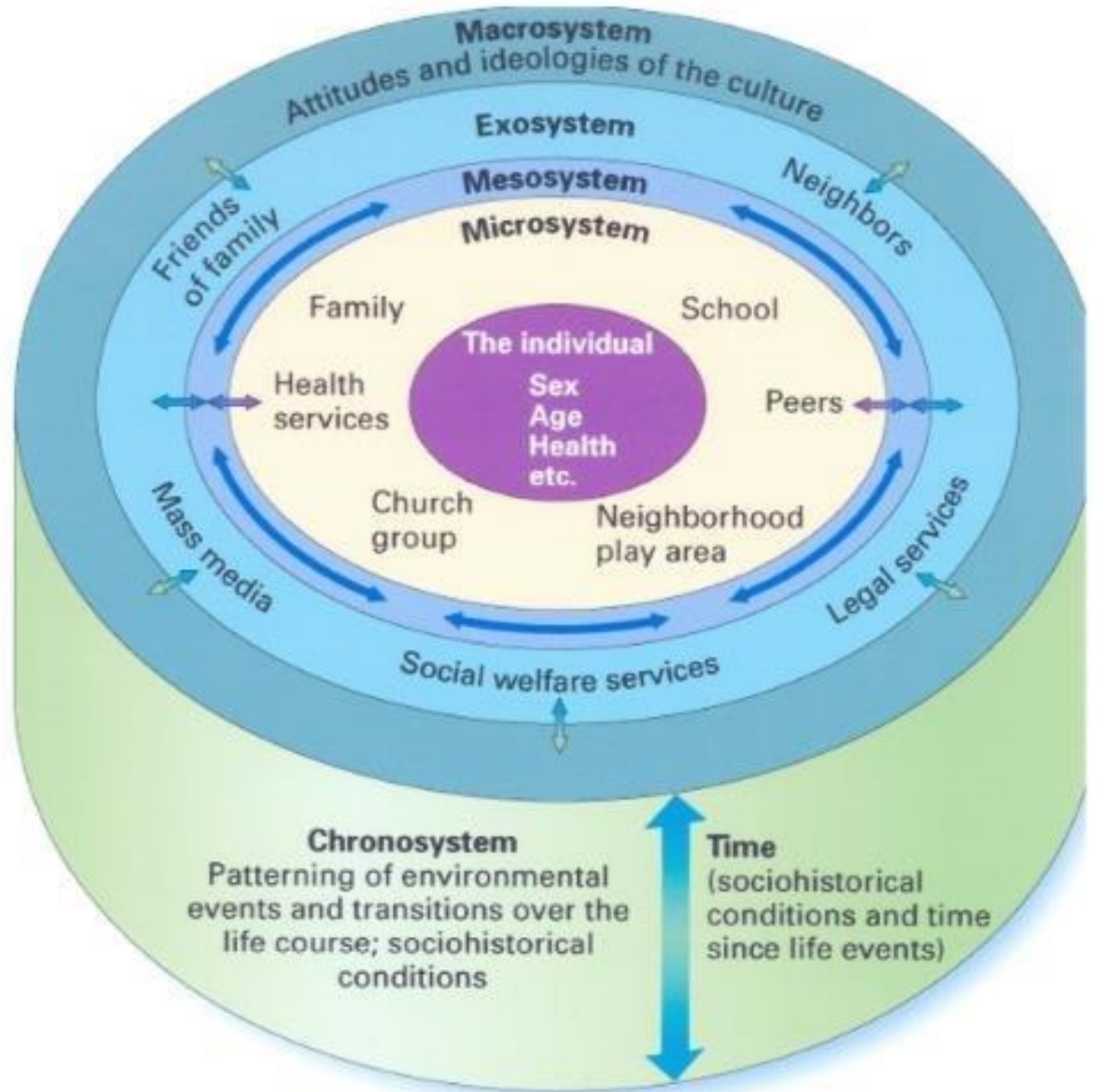
...in samenhang met omgevingsinvloeden

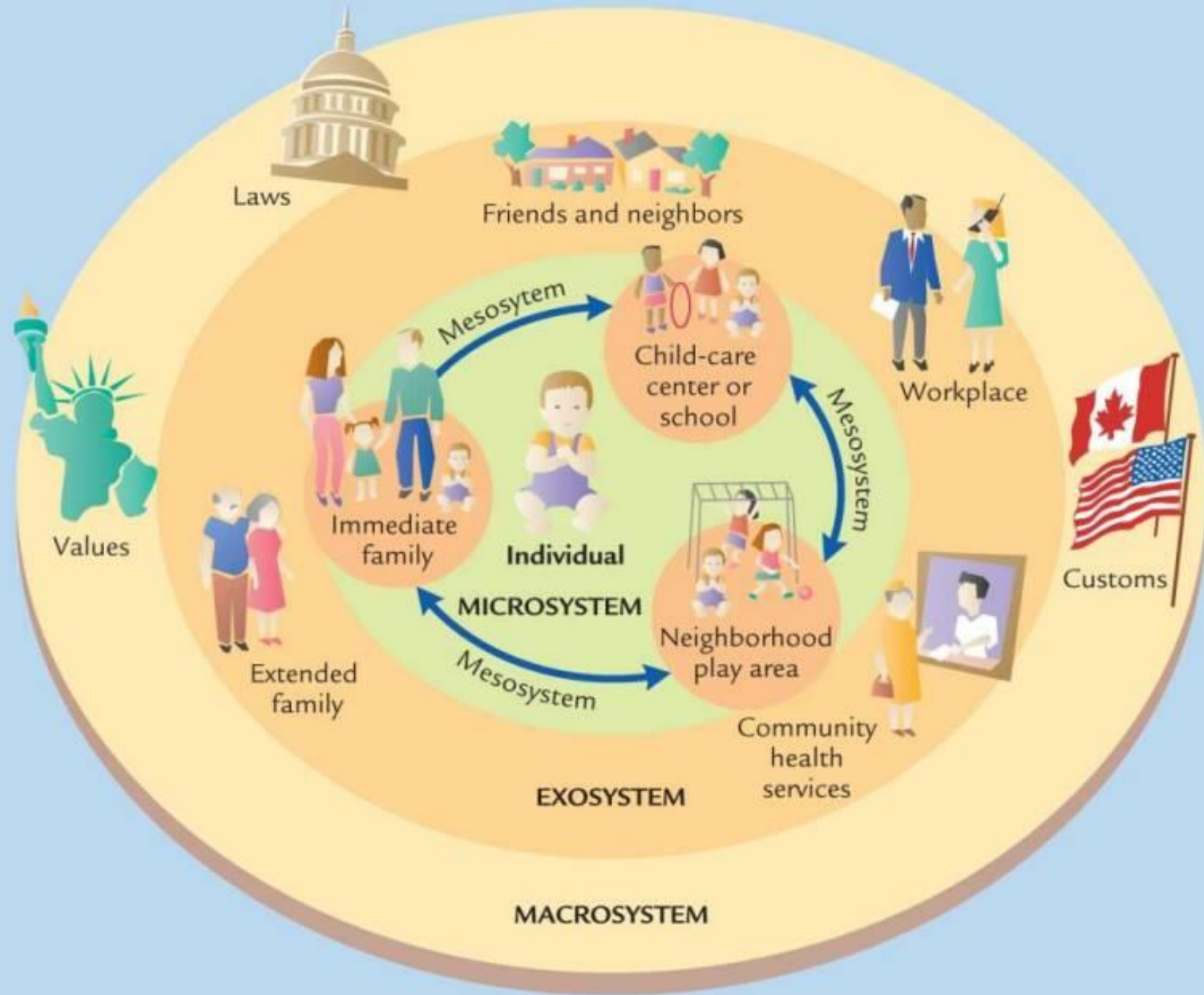

Bronfenbrenner

bio-ecologisch model

Bio-ecologisch model van Bronfenbrenner

Invloed van omstandigheden

Laag inkomen

Laag opleidingsniveau

Migratieachtergrond

op totale ontwikkeling...

Ongelijkheid begint vroeg

Al voordat kinderen naar school gaan, verschillen ze onderling in vaardigheden. Deze verschillen kunnen lang doorwerken en negatieve gevolgen hebben voor hun kansen op de arbeidsmarkt

Voor dit onderzoek hebben we gekeken naar enkele duizenden kinderen van 2 tot 15 jaar oud en naar 4 vaardigheden

Er zijn grote verschillen naar achtergrond

en naar geslacht

Kinderen van ouders met lager inkomen of opleidingsniveau ...

... presteren minder goed qua taal en rekenen dan kinderen van ouders met een hoger inkomen of opleidingsniveau.

Deze verschillen zijn vaak al meetbaar op tweejarige leeftijd en verdwijnen niet gedurende hun jeugd en schooltijd

Kinderen met een migratieachtergrond ...

... beginnen gemiddeld met een achterstand in taal en rekenen ten opzichte van kinderen zonder migratieachtergrond.

Zij maken tijdens de basisschool een inhaalslag waardoor ze op vrijwel hetzelfde niveau uitkomen

Ter vergelijking: jongens en meisjes

De verschillen tussen kinderen naar achtergrond zijn aanzienlijk, maar de verschillen tussen jongens en meisjes zijn vaak even groot of groter. Meisjes scoren al vroeg beter op taal en

Natuurlijk proces =

Enorme verschillen in de ontwikkeling op heel jonge leeftijd

Social justice?

Kansengelijkheid is vaak het argument voor vroegtijdige educatie. (...) Door kinderen al op zo'n jonge leeftijd cognitief te laten leren, komt er teveel gewicht op de jonge boomstam: het geeft (achterstands)kinderen een fundamentele onzekerheid en zorgt voor afnemende creativiteit, verminderde motorische vaardigheden en minder autonomie.

Vroegtijdige educatie?

Wat is educatie?

Wat is cognitie?

Wat is leren?

En waarom lijkt de kinderopvang er zo huiverig voor?

Educatie is niet hetzelfde als

Schools leren / formeel leren

Geletterdheid en
gecijferdheid

Prestatiegericht werken

Fruit is niet hetzelfde als een appel

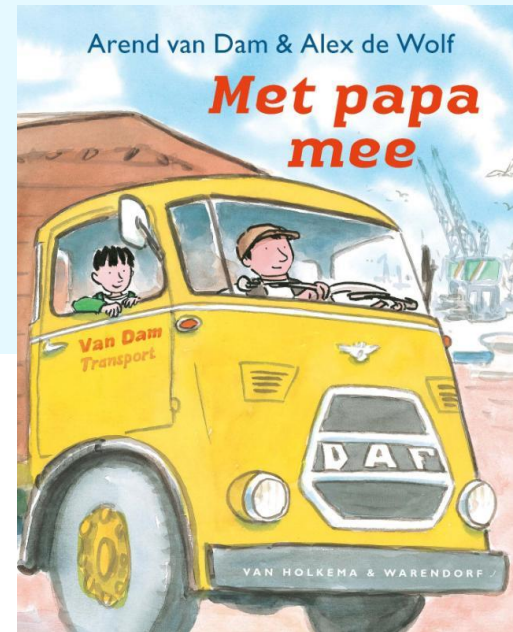
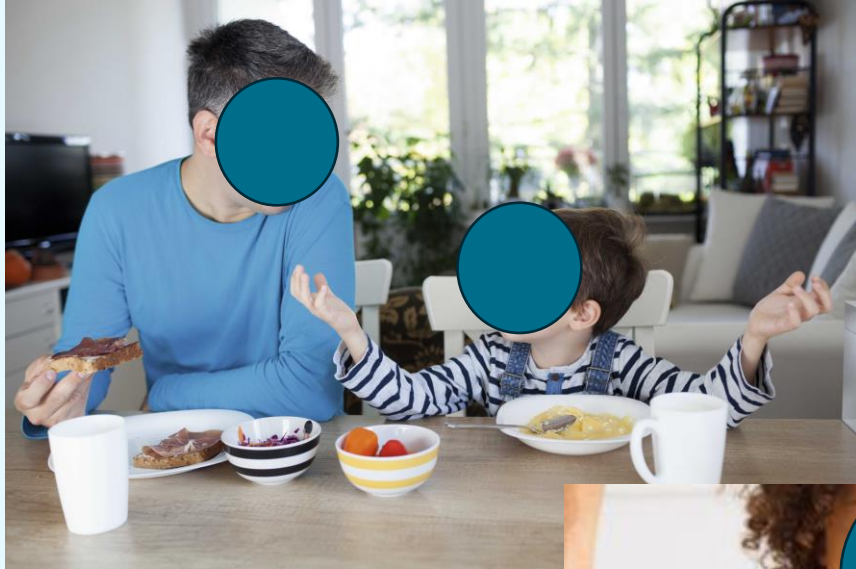
Wat is educatie?

Opvoeding, vorming, onderwijs

Overdracht van verzamelde kennis, normen en waarden van een samenleving en haar componenten.

Amor mundi (Hanna Arendt)

Educatie vindt thuis plaats

En natuurlijk ook in de kinderopvang

- Sensitieve responsiviteit
- Respect voor autonomie
- Structureren en grenzen stellen
  - **Praten en uitleggen**
  - **Ontwikkelingsstimulering**
- **Begeleiden van interacties tussen kinderen**

de professional...

Zorgt voor een inrichting en materialen die uitdagen tot spelen, ontdekken en onderzoeken

Biedt ruimte voor avontuur

Prikkelt de nieuwsgierigheid van kinderen

Stemt de stimulering af op de aandacht, de stemming en het begripsniveau van het kind (volgt het kind)

Richt de aandacht van kinderen op ervaren en ontdekken

Wijst op nieuwe mogelijkheden van spelmateriaal

Kijkt samen met het kind naar iets en houdt de aandacht van het kind even vast

Etc. etc.

Riksen-Walraven, 2004

Cognitief leren...

Door kinderen al op zo'n jonge leeftijd cognitief te laten leren, komt er teveel gewicht op de jonge boomstam: het geeft (achterstands)kinderen een fundamentele onzekerheid ....

Wat is cognitie?

Het leren kennen, begrijpen en overdenken van de wereld.

Informatieverwerkingsprocessen

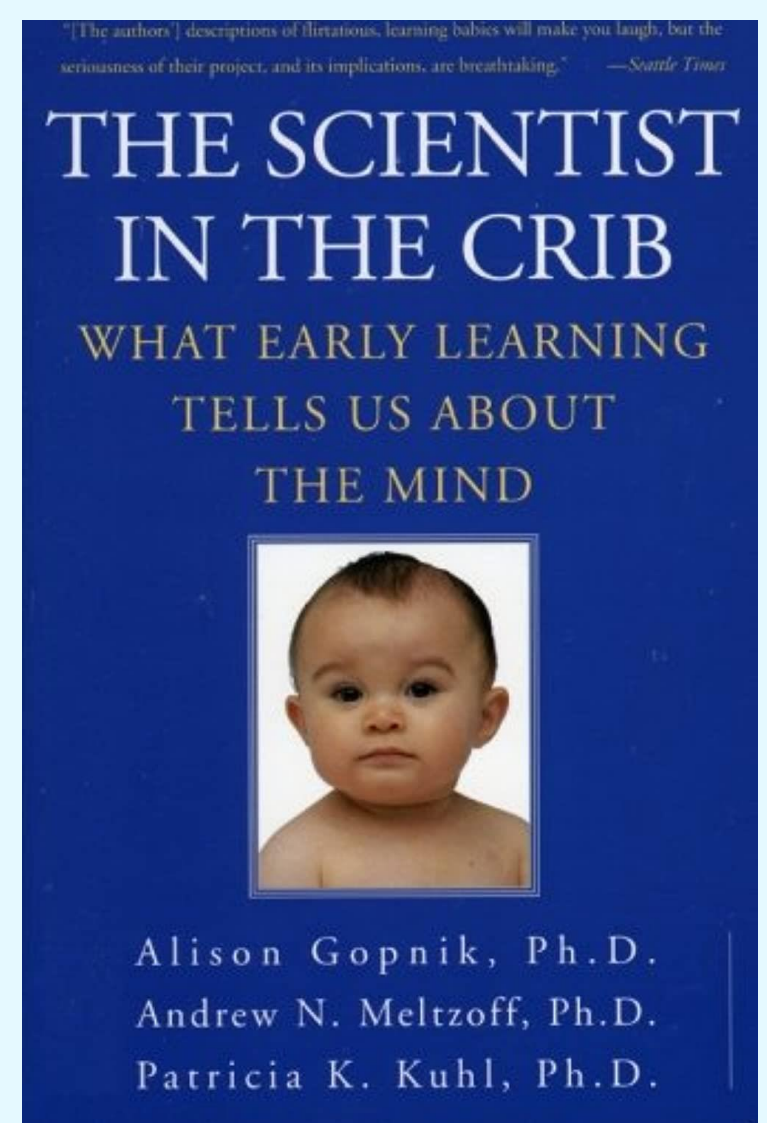
Waarneming, taal en denken

Sociale cognitie

Alison Gopnik, Ted Talk 2011

*Babies and young children are the
Research and development division
of human species.*

Baby's

Conditionering, gewenning, aanpassingen door ervaringen

Ontwikkeling van basaal geheugen

Basale kennis van kleine aantallen

Voorspellen zwaartekracht en de baan van iets dat beweegt

Begrip van taal

Crossmodale perceptie

Dreumes

Taalontwikkeling

Doen-alsof

Mentale representaties

'Script-kennis'

Verskil tussen causaliteit en correlatie

Verhaalbegrip

Autobiografisch geheugen

Theory-of-mind...

Kinderen die opgroeien in kwetsbare omstandigheden

...zijn voor hun ontwikkeling extra afhankelijk van kwaliteitsvolle interacties met professionals in kinderopvang en onderwijs.

Positieve invloed van

Educatieve
proceskwaliteit

+

Aanbieden, bevorderen
en verrijken van spel

Leseman & Veen, 2016

Maar

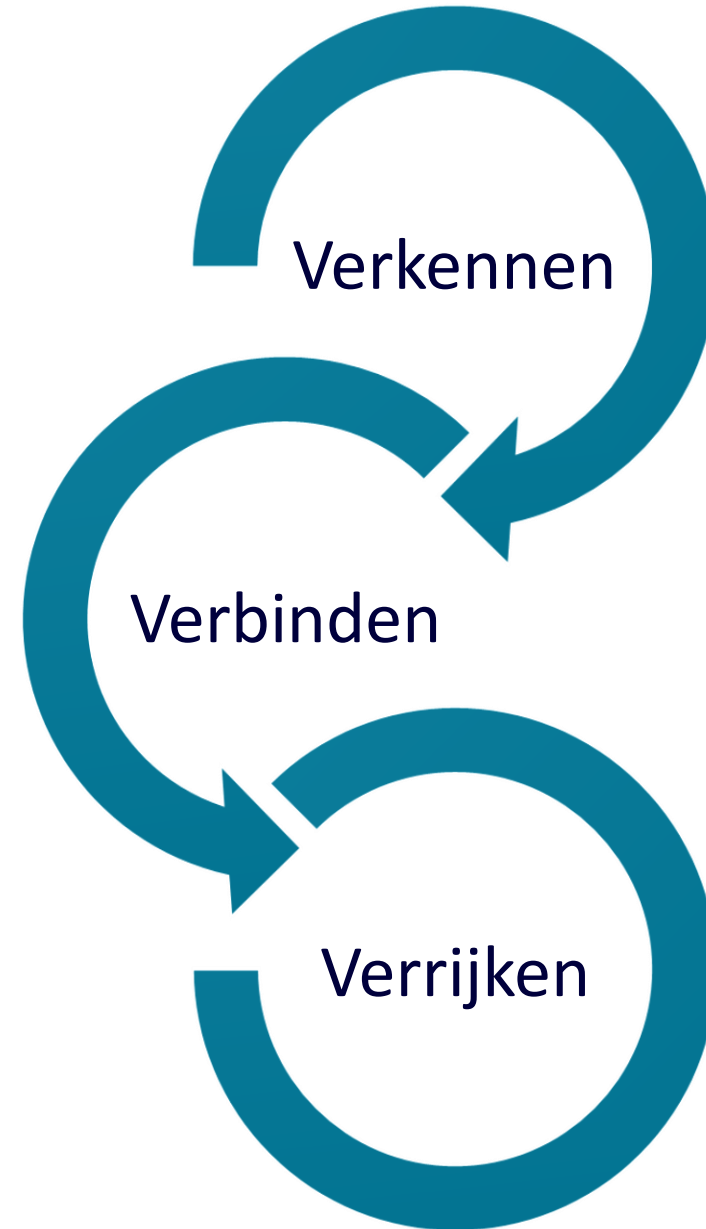
vrij, grotendeels onbegeleid spel is dominante activiteit.

&

educatieve kwaliteit is matig...

Spelbegeleiding met de drie V's

Dorian de Haan, 2012

**Hoge
verwachtingen**

**Complex
(taal)denken**

*Sustained shared
thinking*

Aan de slag met just-in-time educatie!

Voorwaarden:

Video-interactie

Continue professionalisering

Duurzame implementatie

Bronvermelding Zes interactievaardigheden

De zes interactievaardigheden zijn ontwikkeld door Riksen-Walraven (2004) en verder onderzocht in onderstaande studies.

Riksen-Walraven, M. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: doelstellingen en kwaliteitscriteria. In R. van IJzendoorn, L. Tavecchio & M. Riksen-Walraven (Eds). *De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang* (pp.110-123). Boom.

Validatiestudie: Helmerhorst, K.O.W., Riksen-Walraven, J.M.A., Vermeer, H.J., Fukkink, R.G., & Tavecchio, L.W.C. (2014). Measuring Interactive Skills of Caregivers in Child Care Centers: Development and Validation of the Caregiver Interaction Profile Scales. *Early Education and Development, 25*, 770-790.

Interventiestudie: Helmerhorst, K.O.W., Riksen-Walraven, H.J., Fukkink, R.G., & Tavecchio, L.W.C. & Gevers Deynoot-Schaub, M.J.J.M. (2017). Effects of the Caregiver Interaction Profile Training on caregiver-child interactions in Dutch child care centers: A randomized controlled trial. *Child and Youth Care Forum, 46*(3), 413-436.

In een iets gewijzigde versie hebben Strik & Schoemaker (2018) de interactievaardigheden beschreven voor professionals op de werkvloer.

Overige bronnen

Het artikel dat als rode draad diende voor deze lezing is op 1 oktober 2022 gepubliceerd in het AD en onder andere na te lezen op:

[Vroeg leren funest voor ontwikkeling jong kind - Brancheorganisatie Kinderopvang](#)

De Haan, D. (2012). Verkennen, Verbinden, Verrijken: didactiek voor een goede interactie met jonge kinderen. In: Basistraining Voor-en Vroegschoolse educatie.

De onderbouwing van de 3 V's is onder andere na te lezen in: De Haan & Schut (2006). Kennis door spel: co-constructie van leidster en kinderen. Paper voor de Onderwijs Research Dagen.

Inspectie van het onderwijs. (2020). Kwaliteit van voor- en vroegschoolse educatie in Nederland. Rapport meting VVE 2019. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Leseman, P., Veen, A. (red.) (2016). Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit van voorschoolse instellingen. Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek. Kohnstamm Instituut.

Het filmvoorbeeld is afkomstig uit het onderzoek Taal in spel. Zie voor meer informatie www.taal-in-spel.nl